

Nr 135.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående minimipris å brödsäd m. m.; given Stockholms slott den 20 mars 1917.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels medgiva, att utfästelse meddelas att för statens räkning inköpa

ej mindre från de odlare inom landet, vilka, i den ordning Kungl. Maj:t föreskriver, hos vederbörande hushållningssällskap gjort godkänd anmälan, att de ämna innevarande år odla vårvete, de partier hos dem odlat vårvete, som till staten hembjudas före den 1 februari 1918, till ett pris av 30 kronor för 100 kilogram;

än även eljest från odlare inom landet de hos dem odlade partier vårvete, vårråg, höstvetete och höstråg, vilka till staten hembjudas före den 1 juni 1919, för pris av 26 kronor för vårvete och höstvetete samt 25 kronor för vårråg och höstråg, för 100 kilogram räknat;

allt fullgod vara fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som är närmast vetets eller rågens odlingsort;

dels ock meddela, huruvida från riksdagens sida något är att erinra mot ett förklarande, att, därest för korn finnes böra föreskrivas maximipris, sådant pris icke skall, vad beträffar tiden från den 1 september 1917 intill den 1 juni 1918, sättas till lägre belopp än 24 kronor för 100 kilogram.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Johan Beck-Friis.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20
mars 1917.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,

Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet friherre Beck-Friis anförde:

I skrivelser till Kungl. Maj:t hava åtskilliga förslag framställts, åsyftande att befordra ökad odling av vissa för folknäringen betydelsefulla åkerbruksprodukter.

På begäran av lantbruksstyrelsen har sålunda statens livsmedelskommission med skrivelse den 30 januari 1917 överlämnat en till Kungl. Maj:t ställd framställning från nämnda styrelse, som däri anför följande:

»Under särskilt den senaste delen av den gångna kristiden har det varit förenat med växande svårigheter att på fullt betryggande sätt bereda tillräcklig tillgång till brödföda åt landets innebyggare och grundad anledning finnes befara, att dessa svårigheter, om kriget kommer att fortfara under större eller mindre del av nästa konsumtionsår, ytterligare skola ökas. Sålunda kommer bristen på tonnage

*Vårvete
och korn.*

för import av brödsäd tvivelsutan att bliva alltmera kännbar. På grund av otjänlig väderlek under fjolårets höstsädd blevo stora för höstsäd avsedda arealer inom skilda delar av landet icke besädda och fara föreligger nu, att höstsädesbrodden inom stora delar av mellersta Sverige skall taga allvarlig skada under ett tjockt snötäcke på ofullständigt kälad mark. Under sådana förhållanden synes det vara oavvisligen nödvändigt att i god tid vidtaga de kraftigaste åtgärder för att i så stor utsträckning som möjligt utöka tillgången på för brödsäd användbar spannmål. Till en början torde dessa åtgärder böra inriktas på den stundande vårsådden, därvid frågan närmast gäller en utökning av de med vårvete och korn besädda arealerna.

Efter överläggningar i ämnet dels med ombud från de hushållningssällskap, inom vilkas områden vårveteodling visat sig kunna bedrivas med gynnsamt resultat, dels ock med statens folkhushållningskommission har lantbruksstyrelsen, i samråd med nämnda kommission, funnit sig böra för Eders Kungl. Maj:t framlägga följande förslag till uppnående av det åsyftade målet.

För åstadkommande av en mera omfattande odling av vårvete innevarande år synes den lämpligaste och mest verksamma åtgärden vara, att avtal om dylik odling träffas mellan kronan och de jordbrukare, vilkas gårdar på grund av jordmån, klimat och andra lokala förhållanden kunna antagas lämpa sig härför.

Att — såsom kanske närmast skulle låta tänka sig — därvid endast låta avtalet omfatta viss, närmare angiven areal utöver den under föregående år besädda, torde vara tekniskt utförbart bland annat på grund av svårigheten att särskilja och kontrollera, huru mycket som skördats å den sålunda kontrakterade arealen. Därtill kommer såsom ett ännu mera tungt vägande skäl mot en dylik anordning, att följderna däraf lätt skulle kunna bliva den, att närboende jordbrukare, vilka av en eller annan anledning ej kunna utöka sin vårveteodling och sålunda icke skulle bliva i tillfälle att komma i åtnjutande av den fördel ett avtal sådant som det ifrågasatta innebär, komme att mer eller mindre inskränka denna sin odling och i dess ställe öka till exempel den jämförelsevis säkrare och utan en prisreglering av vårvete mera vinstgivande odlingen av havre eller blandsäd. På grund härav bör enligt såväl lantbruksstyrelsens som kommissionens och ovannämnda hushållningssällskaps ombuds mening, avtalet omfatta hela den areal, varom en jordbrukare kan vilja avsluta dylikt odlingsavtal.

Såsom mellanhand mellan staten och respektive odlare torde hushållningssällskapen böra anlitas. Den, som har för avsikt att instundande vår beså viss areal med vårvete, bör hos sitt hushållningssällskap därom göra anmälan enligt av lantbruksstyrelsen fastställt formulär med uppgift på den härför avsedda arealen m. m. De sålunda inkomna ansökningarna granskas och prövas av vederbörande hushållningssällskap genom sällskapets jordbrukskonsulent eller annan för ändamålet lämplig person eller nämnd, därvid endast sådana jordbrukare böra godkännas såsom odlare, vilka hava tillgång till för ändamålet tjänlig jord och hos vilka goda förutsättningar i övrigt för dylik odling förefinnas. De godkända ansökningarna över-sändas därefter till lantbruksstyrelsen för slutlig fastställelse.

Då man med visshet torde kunna antaga, att de flesta förutvarande odlare vid försäljning av fjolårets skörd undantagit för egen normal odling erforderligt utsäde och då det i regel torde bliva dessa, med vilka överenskommelse kommer att träffas, synes det icke vara av behovet påkallat, att särskilda åtgärder från statens sida vidtagas för anskaffande av utsäde. God tillgång därpå för den ökade

arealen torde komma att instundande vår förefinnas, då enligt till lantbruksstyrelsen intill den 20 januari inkomna uppgifter icke mindre än 1,200 ton redan blivit av olika utsädesaffärer inköpta. Hela det normala utsädesbehovet uppgår till endast omkring 1,600 ton.

För att förebygga att avtal avslutas om odling av större areal än som verkligen besås bör vederbörande odlare styrka, att han förfogar över eller kan åt sig anskaffa tillräcklig kvantitet utsäde för den i ansökningen angivna arealen.

Ett oeftergivligt villkor för att nå vad man här närmast avser, synes vara, att de jordbrukare, med vilka avtal träffas, med full säkerhet kunna påräkna att till på förhand bestämt minimipris finna avsättning för sin inhöstade gröda. Härför kräves, att kronan förbinder sig att till visst i avtalet angivet pris inköpa vad som skördas av fullgod beskaffenhet å den avtalade arealen. Någon skyldighet för odlaren att helt eller delvis hembjuda skörden till kronan torde däremot ej behöva ifrågakomma, då avsikten med de träffade anordningarna endast är att få en ökad vårveteodling till stånd på därtill särskilt tjänlig jord. Då emellertid denna jord i många fall torde väl lämpa sig för en i regel mera givande odling av korn, har det under de i ämnet förda överläggningarna framhållits, att det kontrakterade priset bör ställas i viss relation till priset å sistnämnda säde och för fullgod välbärgad vara icke bestämmas lägre än till 5 kronor över det vid varans övertagande gällande priset å prima foderkorn, dock icke under 28 kronor per 100 kilogram fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som är närmast vårvetets odlingsort. Detta jämförelsevis höga pris betingas dels av att årets höstveteskörd redan på grund av den minskning i höstvete-arealen, som föranletts av den oegynnsamma väderleken under såningstiden, torde bli mindre än under normala år och till följd av växande importsvårigheter huvudsakligen torde kunna utökas genom ökad skörd av vårvete, dels ock av att vårvete av fullgod beskaffenhet kan vid mjöltillverkning i viss mån ersätta importerat vete. Ännu större hänsyn torde härvid böra tagas till den risk, varmed vårveteodling alltid är förbunden, vilket gör att priset måste sättas jämförelsevis högt, om odling därav i större utsträckning skall kunna påräknas. Det ifrågasatta minimipriset på vårvete har sålunda ansetts böra bestämmas oberoende av priset på höstvete.

Då även korn med fördel kan, om så behöves, finna användning till brödföda och då detsamma på lämplig jord lämnar en rik avkastning, har det synts såväl lantbruksstyrelsen som folkhushållningskommissionen och hushållningssällskapens öfvermälda ombud vara nödvändigt och av synnerligen stor vikt, att särskilda åtgärder vidtagas för åstadkommande jämväl av en utsträckt odling instundande vår av detta säde.

Den verksamaste åtgärden vore tvivelsutan även här att — såsom ifråga om vårvete — på överenskommelsens väg söka nå målet. På grund av den omfattning, vari kornodlingen bedrives i vårt land, torde emellertid en dylik anordning i föreliggande fall möta praktiska svårigheter, som om möjligt böra undvikas. Därtill kommer, att redan det bistånd, som vid vårveteodlingen kräves av hushållningssällskapen, säkerligen kommer att vålla många av dem ett icke obetydligt arbete. Om under sådana förhållanden härtill nu ytterligare skulle läggas det förvisso mångdubbelt större arbete, som träffandet av särskilda avtal om odling av korn måste medföra, kan man ha grundad anledning befara, att det hela därigenom skulle förorsakas skada och det åsyftade målet icke på önskvärt sätt kunna uppnås. Vid

de förda överläggningarna har det på grund härav ansetts nödvändigt att inskränka de av staten vidtagna åtgärderna till kornodlingens utökning till att kronan endast utfäster sig att av odlare av korn instundande höst till visst minimipris inköpa minst 50 procent av vad han å egen jord bevisligen skördat, under förutsättning att det hembjudna partiet utgöres av till förmalning lämplig vara av fullgod beskaffenhet. Någon fara för att kronan på grund av nämnda utfästelse skulle nödgas övertaga alltför stora kvantiteter torde knappast föreligga, då korn i stor utsträckning odlas till förbrukning å egen gård och då de jordbrukare, vilkas jord lämpar sig för odling av malkorn, säkerligen böra för detta korn kunna betinga sig högre pris än det kronan betalar. Ifrågasätts kan, huruvida icke i utfästelsen skall inrymmas bestämmelse om, att hembjudet parti skall utgöras av viss närmare angiven minimikvantitet.

Samma skäl, som talar för att priset å vårvete ställes i visst förhållande till priset å korn, kan åberopas för att på samma sätt låta priset på havre bliva grundläggande för kornpriset. Därigenom vinnes ytterligare den fördelen, att en viss på grund av rådande förhållanden på brödsädsmarknaden lämplig och önskvärd relation mellan prisen å nämnda tre vårsädeslag, till god ledning för landets jordbrukare vid stundande vårsädd, blir på förhand fastslagen.

Vid överläggningar i ämnet med folkhushållningskommissionen och hushållningssällskapens ombud har uttalats den meningen, till vilken lantbruksstyrelsen odelat ansluter sig, att priset bör bestämmas för fullgod välbärgad vara till minst 3 kronor över gällande havrepris, dock icke under 23 kronor, fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som ligger närmast kornets odlingsort.

Här föreslagna utfästelser angående inköp av vårvete och korn böra givetvis endast gälla intill viss i avtalet närmare angiven tidpunkt.

På grund av det sålunda anförda får lantbruksstyrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående blivit angivet, dels bemyndiga lantbruksstyrelsen att träffa avtal med enskilda jordbrukare om odling av vårvete, dels ock bemyndiga folkhushållningskommissionen att till ovan angivna pris under instundande konsumtionsår för kronans räkning inköpa till kronan hembjudet vårvete och korn.»

För egen del har statens livsmedelskommission i förenämnda skrivelse yttrat:

»Med överlämnande av den sålunda till kommissionen inkomna underdåniga skrivelsen får kommissionen till en början erinra därom, att kommissionen i underdånigt utlåtande den 14 december 1916 med anledning av framställning från Kristianstads läns hushållningssällskap angående upphävande av maximipriset å havre och blandsäd m. m. framhållit den synnerliga angelägenheten därav, att odlingsplanerna i landets olika delar med största uppmärksamhet följas av vederbörande myndigheter och att, där mindre önskvärda förskjutningar i produktionen yppas, åtgärder vidtagas för att om möjligt återföra densamma till lämpliga proportioner, ävensom att, där den för folknäringen erforderliga produktionen till äventyrs visar tendens till återgång, söka med till buds stående medel bibringa den nödig livaktighet. Kommissionen har sig bekant, att folkhushållningskommissionen, i vad på den ankommer, har sin

uppmärksamhet riktad på denna angelägenhet, och livsmedelskommissionen skall givetvis icke underlåta att härutinnan göra vad som faller inom området för dess befogenhet och skyldighet. För sin del har livsmedelskommissionen i samråd med folkhushållningskommissionen och lantbruksstyrelsen redan vidtagit åtgärder för detta synnerligen viktiga arbetes planläggande. Resultatet av dessa åtgärder föreligger nu i lantbruksstyrelsens berörda framställning, till vilken livsmedelskommissionen helt ansluter sig under betoning av vikten, att vad styrelsen däri föreslagit med det snaraste varder av Eders Kungl. Maj:t beslutat.»

Vidare har statens livsmedelskommission i skrivelse den 2 mars 1917 hemställt om åtgärder för befordrande av odlingen av höstvetete och höstråg samt därvid, efter erinran om de nyssnämnda förslagen angående vårvetete och korn, anfört följande:

*Höstvetete och
höstråg.*

»Ehuru det kan förväntas, att genom dessa åtgärders genomförande en viss ökning av de under instundande höst för folkhushållningen tillgängliga kvantiteter vårvetete och korn skall bliva en följd, synes det kommissionen emellertid oundgängligen nödvändigt tillse, att dels den nästa höst inbärgade grödan av jämväl höstvetete och höstråg, dels ock den kvantitet höstsäd, som skall skördas för konsumtionsåret 1918—1919, må bliva så stor, som under förhandenvarande förhållanden överhuvud är möjligt. För vinnande av detta syfte torde det vara nödvändigt att träffa särskilda föranstaltningar, varigenom jordbrukarens intresse för brödsädsodlingen stegras.

Väl kan för 1917 års höstsädeskörd någon ökad areal icke nu tagas i anspråk, men genom en tillräcklig övergödning av den växande höstsäden torde sannolikt en ökning av årsskörden kunna ernås. En dylik stegrad användning av kvävegödselmedel, vilken i år torde vara dubbelt nödvändig för de mångenstädes på grund av ogynnsam väderlek mindre lovande höstsädesfälten, ökar emellertid produktionskostnaden för brödsäden och torde sålunda, om icke särskilda garantier ställas i utsikt för jordbrukaren, endast bliva vidtagen i otillräcklig omfattning.

Vad åter beträffar den för konsumtionsåret 1918—1919 avsedda brödsädsodlingen, för vilken sädden skall ske i höst, så är det givetvis ett intresse av största vikt, att denna om möjligt ökas utöver sin hittillsvarande omfattning. En utökning av denna odling torde kunna ske, utan att annan sädesodling i väsentlig grad inskränkes. Den kan — i varje fall inom landets södra delar — i stor utsträckning äga rum genom upplöjning av klövervall ett år tidigare än annars skulle varit fallet, ävensom genom tagande av en tidig höskörd, varvid jorden sedan behandlas såsom halvträda före höstsädden. Genom en dylik brödsädsodling komme sålunda odling av annan säd icke alls eller endast i ringa mån att inskränkas.

Då höstsäden emellertid är dyrare att frambringa än vad fallet är med våräden — den skall åtminstone i större delen av mellersta och norra delarna av landet oftast täcka kostnaderna för två års jordränta, varjämte dess produktion kräver såväl större arbets- som gödslingskostnad — synes det vara nödvändigt att till uppmuntran av denna odling bereda jordbrukaren trygghet för, att den skall lämna ett tillfredsställande ekonomiskt resultat.

För närmare utredning av de sålunda framställda spörsmålen om vilka åtgärder, som borde vidtagas för åstadkommande av ökad brödsädsodling, har kommissionen såsom sakkunnig tillkallat professor H. Juhlin-Dannfelt, vilken i ämnet avgivit det utlåtande, som bilägges detta yttrande.

Efter prövning av de förslag, som herr Juhlin-Dannfelt i nämnda utlåtande framställt, och efter ytterligare ingående granskning av frågan har kommissionen funnit, att den åtgärd, som bör bereda jordbrukaren den bästa tryggheten för hans produktions räntabilitet, är garanterande från statens sida av vissa med hänsyn härtill fastställda minimipris för den odlade höstsäden. En dylik garanti skulle innebära säkerhet för jordbrukaren att till det fastställda minimipriset finna avsättning för sin gröda, i sista hand, om så befinnes erforderligt, genom försäljning till kronan.

Såsom för sådant ändamål lämpligt avvägt minimipris finner sig kommissionen kunna förorda 25 kronor för såväl vete som råg för fullgod vara, allt per 100 kilogram fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som är närmast vetets eller rågens odlingsort. Då ett garanterat minimipris' uppgift är att åstadkomma en ökad produktion, synas nämligen kommissionen övervägande skäl tala för att icke vid minimiprisets garanterande någon skillnad göres mellan de båda sädesslagen. Detta pris torde vara tillräckligt högt för att uppmuntra såväl till den för bästa möjliga avkastning av årets gröda nödiga övergödslingen under instundande år som till vidmakthållande i full utsträckning eller ökning av brödsädsarealen för nästa odlingsår. Å andra sidan torde icke heller lägre pris böra ifrågasättas. Till jämförelse må nämnas, att England, som nyligen genomfört en liknande åtgärd, därvid fastställt för det under år 1917 bärgade vetet ett pris av omkring 25 kronor (efter normalt kursvärde) och för vetet av 1918 års skörd omkring 23 kronor. Det förstnämnda beloppet överensstämmer sålunda med det av kommissionen för det svenska vetets vidkommande föreslagna priset. Kommissionen har dock icke funnit sig böra följa Englands exempel att fastställa ett lägre pris för 1918 års skörd, enär det med fog kan befaras, att en dylik fallande skala skulle motverka åtgärdernas syfte. Det viktigaste synes nämligen kommissionen vara, att nu bestämma ett minimipris, som innebär den bästa möjliga uppmuntran till en omfattande odling instundande höst, vilket näppeligen torde kunna vinnas genom att fastslå ett lägre pris för år 1918 än för 1917 års brödsäds-skörd.

Det är givet, att varje garanterande från statens sida av ett minimipris innebär en ekonomisk risk för statsverket i samma mån som det kan befaras, att marknadspriset sjunker under minimiprisets nivå. Någon dylik risk torde, såvitt nu kan bedömas, icke rimligen kunna ifrågasättas beträffande den i år bärgade höstsädsgrödan. Även om ett fredsslut skulle inträffa före eller under konsumtionsåret 1917—1918, torde knappheten på vara och transportmedel inom världsmarknaden ha till följd en så hög prisnivå å brödsäd, att det av kommissionen föreslagna minimipriset näppeligen torde komma att beteckna annat än en undergräns för prisbildningen. För konsumtionsåret 1918—1919 kunna motsvarande förhållanden komma att te sig annorlunda. En statsgaranti för vissa pris kan för nämnda år under sådana omständigheter betyda en väsentlig, nu oberäknelig ekonomisk uppoffring från statens sida. Emellertid står det i statens makt att helt eller delvis befria sig från en dylik risk av priskonkurrens med utländsk vara genom importmonopol, tullskydd eller andra statsfinansiella åtgärder. Kommissionen anser sig icke nu närmare kunna ingå på en diskussion av denna sida av problemet, enär dess förutsättningar ännu äro allt för svävande och okända. Emellertid vill kommissionen erinra om att det redan av andra skäl kan befinnas nödvändigt att även under någon tid efter krigets slut bibehålla en statlig organisation av den in- och utländska spannmålshandeln,

varigenom givetvis genomförandet av åtgärder av här antytt slag skulle väsentligt underlättas.

Det har i herr Juhlin-Dannfelts ovan åberopade utredning ifrågasatts, att i stället för minimipris fastställa maximipris till för produktionen betryggande belopp å de sädesslag, vilkas odling man vill uppmuntra. Detta förslag har jämväl varit föremål för överläggning inom kommissionen, bland annat även av den anledning, att det kunde synas önskvärt att nu fixera en övergräns för prisbildningen, till skydd för konsumtionens berättigade intressen. Ehuru kommissionen finner denna synpunkt synnerligen beaktansvärd, har kommissionen likväl icke funnit sig böra för närvarande framställa förslag i sådan riktning, enär kommissionen finner det hart när omöjligt att nu avgöra ens om maximipris kunna finnas erforderliga för här ifrågavarande års grödor, och än mindre bestämma storleken av sådana eventuella pris, vilka vore avsedda att gälla icke blott under någon del av detta år, utan under hela år 1918 och större delen av år 1919. Endast så mycket torde nu kunna sägas, att dylika maximipris, vilka givetvis kunna bestämmas när hälst så under här ifrågavarande period kan anses av behovet påkallat, därvid icke rimligen böra fastställas lägre än det minimipris, om vilket kommissionen i det föregående framställt förslag, och i varje fall tillräckligt högt för att täcka de med odlingen vid tiden för prisens fixerande förenade kostnader.

På grund av vad sålunda anförts vill statens livsmedelskommission hemställa, att Eders Kungl. Maj:t i huvudsaklig överensstämmelse med kommissionens förslag ville träffa åtgärder för att det svenska jordbruket må garanteras ett minimipris för år 1917 och 1918 års skörd av höstvetete och höstråg å 25 kronor per 100 kilogram fullgod vara fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som är närmast vetets eller rågens odlingsort.»

Den av livsmedelskommissionen åberopade utredning av professoru Juhlin-Dannfelt ävensom utdrag av de utav denne omförmälda, av honom och professorn Nils Hansson gjorda undersökningar rörande de nuvarande relativa produktionsprisen å de för folknäringen viktigaste lantmannalästren m. m. torde få såsom bilagor fogas vid detta protokoll.

I en till Kungl. Maj:t ställd skrift har vidare Kalmar läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott anhållit, att Kungl. Maj:t måtte för befordrande av odlingen av vårråg vidtaga liknande åtgärder, som av lantbruksstyrelsen föreslagits beträffande vårvete.

Vårråg.

I anledning härav har lantbruksstyrelsen i utlåtande den 26 februari 1917 anført, att, även om inom Kalmar läns södra hushållningssällskaps område vårråg på viss jord, såsom förvaltningsutskottet uppgivit, lämnade lika god avkastning som andra kulturväxter på samma jord, vore förhållandet inom landet i allmänhet ett motsatt. Någon anledning att främja odlingen av vårråg på bekostnad av annan sädesodling syntes därför icke föreligga, och styrelsen ansåge, att denna odling i allt fall skulle på för densamma särskilt lämplig jord erhålla den utbredning.

som den förtjänade. Under erinran därjämte om det framlagda förslaget till minimipris på råg har lantbruksstyrelsen därför avstyrkt förvaltningsutskottets förslag.

Andra framställningar.

Framställningar om åtgärder från statens sida för främjande av brödsädsproduktionen hava även inkommit från förvaltningsutskotten hos hushållningssällskapen i Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings och Kronobergs län, Kalmar läns norra och södra delar, Gottlands och Hallands län, Älvsborgs läns norra och södra delar, Örebro, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, från centralstyrelsen för jordbrukarnas riksförbund samt från ett mycket stort antal kommunalstämmor, lantbruksklubbar och andra jordbrukarsammanslutningar ävensom enskilda personer. I dessa framställningar påyrkas betryggande pris, vilka i de flesta fallen anses kunna vinnas endast genom av staten fastställda och garanterade minimipris.

Departementsschefen.

Efter att hava i detta viktiga ärende haft ingående överläggningar med de medlemmar av riksdagen, som Kungl. Maj:t bemyndigat mig att tillkalla såsom sakkunniga för rådpläging i frågor rörande säkerställande av produktionen av lantmannaprodukter under år 1917, får jag för egen del anföra följande.

I avseende å nödvändigheten att vidtaga kraftiga åtgärder för att öka produktionen av de åkerbruksprodukter, som finna direkt användning för befolkningens uppehälle, är jag fullständigt enig med lantbruksstyrelsen och statens livsmedelskommission. De prisreglerande åtgärder, som staten måst i konsumtionens intresse vidtaga beträffande en hel del av dessa produkter, hava ej kunnat undgå att bland jordbrukarna framkalla oro för att under ett kommande år skola föreskrivas pris, vilka icke ge dem ersättning för deras arbete och kostnader å produktionen jämte skälig vinst, och det föreligger till följd härav fara, att produktionen av dessa alster skall minska. De nuvarande osäkra förhållandena göra det dock absolut nödvändigt, att denna produktion icke blott vidmakthålles utan även kraftigt ökas. Det enda medel, som jag kan anse vara tillräckligt effektivt för att verkligen kunna medföra ett sådant resultat, är att jordbrukarna tillförsäkras tillfredsställande pris på de ifrågavarande produkterna. Det kan icke hjälpas, att dessa pris måste bli väsentligt högre än de hittills tillämpade maximiprisen. Prisstegringen å alla förnödenheter och å arbetskraft samt risken, att jordbrukarna kanske eljest skulle på brödsädsodlingens bekostnad i ökad grad använda jorden för andra ändamål, vilka icke äro lika viktiga ur livs-

medelssynpunkt, göra en sådan höjning oavvislig. Det är ett hela landets intresse, att jorden producerar så stora kvantiteter brödsäd som möjligt. För att möjliggöra brödsädens tillhandahållande till priser, som må anses överkomliga för konsumenterna, kunna under vissa förhållanden prisregleringsåtgärder genom staten finnas bära vidtagas och bördan härav läggas på samhället i dess helhet efter rättvisa grunder. Men, som sagt, första villkoret är, att brödsäden finnes att tillgå, och det är åtgärder till befordrande härav, som det nu närmast är fråga om.

Såsom en betydelsefull förmån av inhemsk brödsädsodling bör även framhållas det minskade importbehovet, därest import överhuvud kan komma att äga rum. Särskilt nu, då importprisen äro så höga, är denna förmån av stor vikt i nationalekonomiskt hänseende.

Innan jag ingår på ett bedömande av de åtgärder, som kunna ifrågakomma för uppnående av ökad brödsädsproduktion, anser jag mig böra meddela några uppgifter angående konsumtionsbehovet samt produktionens och importöverskottets storlek under senare år.

Folkhushållningskommissionen har med ledning av uppgifter för åren 1909—1914 beräknat den mängd brödsäd, vårt land behöver för helt konsumtionsår, till ungefär 1,053,000 ton. Kommissionen anmärker emellertid, att konsumtionen under senare år visat stadig stegring. Under tider av knapphet och i synnerhet vid ransonering torde dock totalbeloppet kunna sättas lägre och upptagas till i runt tal 1,000,000 ton.

Beträffande skörd och import under senaste femårsperiod kunna följande siffror i ton meddelas angående råg och vete:

År	S k ö r d					Importöverskott			Summa tillgång
	Höstvete	Vårvete	Höstråg	Vårråg	Summa	Vete	Råg	Summa	
1911	211,628	8,978	606,092	10,728	837,426	172,199	46,146	218,345	1,055,771
1912	203,364	8,842	574,992	11,156	798,354	170,845	106,786	277,631	1,075,985
1913	247,156	11,454	570,888	13,576	843,074	199,873	90,831	290,704	1,133,778
1914	223,709	6,866	690,510	10,544	931,629	132,265	54,224	186,489	1,118,118
1915	238,490	11,082	574,807	12,811	837,190	239,057	44,966	284,023	1,121,213
Medeltal	224,869	9,444	603,458	11,763	849,534	182,848	68,591	251,439	1,100,972

Det bör erinras, att de angivna importsiffrorna avse endast omalen spannmål och att en icke obetydlig import av mjöl ägt rum vissa år.

Vad beträffar år 1916 kunna följande siffror meddelas, vilka dock

vad skörden beträffar endast äro preliminära och, enligt vad den i samband med statsbeslaget verkställda inventeringen utvisat, säkerligen mycket för höga.

Ar	S k ö r d					I m p o r t			Summa tillgång
	Höstvete	Vårvete	Höstråg	Vårråg	Summa	Vete	Råg	Summa	
1916	237,700	12,800	587,700	14,500	852,700	259,343	27,331	286,674	1,139,374

Då korn även under vanliga förhållanden användes i rätt stor utsträckning till brödföda i de norra delarna av landet samt detta sädeslag i år måst över hela riket tagas i anspråk för ransoneringen, böra även därom nu meddelas följande siffror i ton.

Ar	Korn	Blandsäd.
1911	324,917	305,990
1912	308,215	320,044
1913	368,674	364,244
1914	265,518	195,742
1915	310,349	363,270
Medeltal	315,534	309,858
Medeltal utom 1914	328,039	338,387.

Med ledning av tillgängliga uppgifter angående den vanliga sammansättningen av blandsäd synes man kunna antaga, att trettio procent av blandsäden utgöres av korn, alltså, om det exceptionella året 1914 frånräknas, drygt 100,000 ton. Inalles skulle sålunda landets medelskörd av korn kunna anslås till omkring 430,000 ton. Importen av korn har varit så obetydlig, att den kan lämnas ur räkningen.

Vad de åtgärder beträffar, som må böra vidtagas för brödsädsproduktionens ökande, bör först övervägas, vilka som kunna ifrågakomma för att göra avsedd verkan för fyllande av nästa konsumtionsårs behov.

Ifråga om den förlidet år sådda höstsäden, som skall skördas innevarande år, torde inga andra åtgärder än övergödsling på våren kunna vidtagas. För att uppmuntra härtill torde viss prisgaranti för den skördade varan hava stor betydelse.

Vad därefter vidkommer den till brödföda användbara säd, som kan sås i vår, nämligen vårvete, vårråg och korn, är det givet, att

sådan garanti bör kunna visa sig mycket verksam. Jag vill emellertid genast uttala, att varrågen synes mig vara ett så dåligt givande och i allmänhet föga ekonomiskt sädesslag, att några särskilt kraftiga åtgärder för befordrande av dess odling instundande vår icke synas motiverade. I den följande framställningen åsyftar jag därför endast vårvete och korn. I den mån tillfälle till ökad odling av dessa sädesslag ej erhålles genom deras odling å mark, som hösten år 1916 avsetts till höstsäd, men icke hunnit besås, eller genom att det även i år visar sig nödvändigt att omså höstsädesfält, torde sådan ökad odling i allmänhet ej nu kunna ske utan genom att annan odling av vårsådda åkerbruksväxter inskränkes. Härvid kommer främst havren i betraktande och själva kärnpunkten i vad man åsyftar denna vår kan därför betecknas med att havreodlingen inskränkes till förmån för nyssnämnda sädesslag. Även andra vårödlingar kunna i vissa fall tänkas bli inskränkta till förmån för vårvete och korn. Dock vill jag härvid uttryckligen undantaga sockerbeter och potatis. Vad de förra beträffar har jag förut haft tillfälle att utveckla behovet av en ökad odling av desamma för säkerställande av vårt lands sockertillgång. Vad angår potatisen förefinnes ävenledes ett starkt behov av ökad odling. Förslag föreligger till åtgärder i sådant syfte och jag torde få särskilt underställa detta ärende Kungl. Maj:ts prövning. En ökad skörd av vårsådd brödsäd kan för övrigt erhållas även på annat sätt, exempelvis genom gödsling i syfte att påverka skörderesultatet.

Den förnämsta utvägen är och förblir emellertid inskränkning i havreodlingen. Härav följer, att de prisåtgärder, som må vidtagas, skola åsyfta att ställa vårvete och korn i för dem fördelaktigare prisförhållande till havren än vanligen är fallet.

Denna utgångspunkt, havrepriset, har också använts i lantbruksstyrelsens framställning, i det att denna styrelse föreslår minimipris, som skola överstiga havrepriset med 3 kronor för korn och 8 kronor för vårvete, men uppgå till minst respektive 23 och 28 kronor. Då styrelsen icke yttrat sig om något visst havrepris eller någon viss maximihöjd för dylikt pris, kunna, om havrepriset lämnas fritt, minimiprisen å korn och vårvete stiga högre än nyssnämnda pris av respektive 23 och 28 kronor, och någon översta gräns är ej heller för dessa sädesslag satt. Detta system synes mig ägnat att framkalla betänkligheter såsom medförande alltför stor ovisshet både för producenter och för staten, särdeles som havrepriset kan växla under konsumtionsårets lopp, vilket skulle återverka på korn- och vårveteprisen. Det må ju visserligen antagas, att, om havren stiger alltför högt, staten icke lärer underlåta att genom åsättande av maximipris hålla havren nere på lämpligt avstånd

från kornpriset, men det synes mig i allt fall vida enklare och för ändamålet fullt tillräckligt, om vissa fasta minimipris bestämmas för korn och vårvete. Sedan får man genom maximipris å havre, om så behövs, tillse, att lämplig proportion bibehålles.

Innan jag går vidare i undersökningen angående den höjd, till vilken dylika pris eventuellt böra sättas, anhåller jag att få yttra mig om vissa med minimiprisen sammanhängande frågor.

Ett fastställande av minimipris innebär en garanti från statens sida, att odlarna skola erhålla minst detta pris för sin vara. I sista hand leder denna garanti följdriktigt därhän, att staten kan bliva nödgad inköpa varan till det fastställda priset. Minimiprisen föra därför med sig som en oundviklig konsekvens inköpsskyldighet för staten beträffande de partier, som till det fastställda priset hembjudas staten till inköp.

Denna eventualitet för staten leder i sin ordning därhän, att staten måste hava i sin hand att reglera prisbildningen å varan inom landet för att hindra, att statens möjliga förlust springer upp till allt för stora belopp. Då det icke torde kunna antagas, att landets egen brödsäds-skörd kan komma att uppvisa så stort överskott, att prisen på den grund sjunka under minimiprisen, lär en sådan nedgång endast kunna för-anledas av import från utlandet av billigare vara. Om icke minimiprisen sättas alltför högt, måste dock åtminstone för det närmaste året möjligheten till dylik import av billigare spannmål anses vara utesluten, i betraktande av de höga prisen på världsmarknaden samt därtill, att förråden i utlandet synas vara mycket små — i vissa länder nästan uttömda —, lantbruket i flera länder försummat och isynnerhet bristen på tonnage mycket stor, vilket säkerligen för ganska lång tid kommer att försäkra höga frakter. Man bör likväl, åtminstone teoretiskt, räkna med en sådan möjlighet. En utväg att reglera prisen är uppenbarligen att fastställa tillräckligt höga skyddstullar. En annan utväg, som ifrågasatts och i Norge tillämpats, är importmonopol. Faktiskt har också svenska staten under närvarande kristid genom omständigheternas makt kommit att utöva ett dylikt monopol vad importen av brödsäd och vissa andra varor beträffar. Jag vill framhålla, att därmed icke följt, att konsumtionsprisen behövt hållas högre än som varit skäligt. Då det emellertid av ovan angivna anledningar kan anses alldeles visst, att prisen på världsmarknaden samt frakter m. m. icke under det närmaste året komma att sjunka därhän, att någon för statens minimiprispolitik ödesdiger import kan tänkas komma att äga rum, synes det fullt tillräckligt, att valet mellan olika eventuella utvägar — vilken fråga för övrigt

torde tarva ytterligare utredning i åtskilliga hänseenden —, om så behöves, blir föremål för prövning och beslut vid nästkommande års riksdag.

En annan viktig fråga rör den omfattning, i vilken minimipris nu behöva fastställas för att befordra odlingen av vårvete och korn innevarande år. Även andra utvägar kunna nämligen tänkas, men minimipriset är den kraftigaste. Det ger säkerhet för att odlaren alltid kan till detta pris påräkna en så solid köpare som staten. Vad vårvetet beträffar synas mig fullgoda skäl föreligga för att utfästa ett dylikt pris. Odlingen av detta säde är ej särdeles stor, åtminstone ej i förhållande till landets brödsädskonsumtion, men detta säde har en stor betydelse, isynnerhet ifall svårighet föreligger att erhålla amerikanskt vete, enär det kan ganska väl ersätta detta för blandning med svenskt höstvete vid framställning av mjöl. Det är därför av stor vikt att uppdryva detta sädesslags odling så mycket som möjligt på sådan jord, som lämpar sig därtill. Då emellertid odlingen av vårvete är ganska vanskligh och kräver särdeles god jord i hög växtkraft samt stor utsädesmängd och då därjämte avkastningen per hektar är ganska låg — vida mindre än av korn och havre — är det nödvändigt, att den uppmuntran, som ges denna odling, göres verkligen kraftig.

För odlingen av korn synas ej fullt lika starka skäl till statsåtgärder föreligga. Först och främst är kornet icke brödsäd i samma egentliga bemärkelse som vårvetet, utan i vanliga år plägar inom större delen av landet blott en jämförelsevis ringa del därav användas till människoföda i form av inblandning i mjöl till bröd. Kornet är därför ett säde, som kan anses stå i reserv såsom brödsäd. Det har för övrigt en mångsidig användning, vid vilken det kan realiseras på ett lika ekonomiskt sätt som till bröd. Dess odling är ej heller förenad med samma svårigheter och olägenheter som vårveteodlingen. Av dessa skäl anser jag, att man, utan att på ett skadligt sätt förminska åtgärdens effekt, kan beträffande kornet tillgripa en svagare uppmuntringsметод än beträffande vårvetet.

Vid valet av denna metod synes man böra utgå från den av mig i början framhållna omständigheten, att jordbrukarnas förnämsta farhåga torde vara, att sådana maximipris åsättas, som hindra dem att få tillräcklig ersättning för sina produktionskostnader jämte skälig vinst. I fall nu från statsmakternas sida utfästes, att, därest maximipris kommer att åsättas korn, detta icke skall sättas lägre än till visst belopp, som anses fullt tillräckligt i nyssnämnda hänseende, anser jag en god garanti vara lämnad för att staten icke skall genom sitt ingripande åsamka jordbrukarna förluster på kornodlingen. Det är visserligen sant,

att ifall prisen på den allmänna marknaden understiga detta prisbelopp, kornodlarna icke liksom vårveteodlarna kunna av staten kräva betalning efter det högre priset, men denna skillnad synes mig fullt befogad av de skäl jag ovan anfört. Ifall förhållandena äro sådana, att korn måste i avsevärt större utsträckning än under normala förhållanden användas till brödsäd, torde det för övrigt vara antagligt, att priset i allt fall kommer att närma sig till eller uppnå maximiprisgränsen, ifall denna är någorlunda riktigt utmätt, och det är ju endast under förutsättning av ett sådant läge beträffande brödsädstillgången, som statens intresse av att uppmuntra kornodlingen nu bör komma i betraktande.

Jag vill för övrigt ej underlåta att framhålla, att garanterande av minimipris å korn skulle för staten innebära vida större vidlyftigheter än vad vårvete beträffar, enär kornskörden, såsom förut meddelade uppgifter utvisa, i allmänhet är omkring 40 gånger större än vårveteskörden. Finansieringen av kornskördens inköp, administrationen och allt vad därmed sammanhänger skulle alltså kräva många gånger större kostnader och risker. Därest det vore för målets ernående oundvikligt, att staten åtog sig dessa, skulle jag visserligen icke tveka att tillstyrka detta, men då jag, som nämnt, håller före, att den av mig beträffande kornet föreslagna metoden skall visa sig tillräckligt effektiv, synes det mig vara en fördel av stor betydelse, att dessa kostnader och risker undvikas. Jag vill i detta sammanhang anmärka, att lantbruksstyrelsens förslag, att staten skulle utfästa sig till att inköpa minst hälften av kornodlarnas skörd, synes mig bliva i praktiken ganska svårt att genomföra, ifall ej beslag lägges. Vid beslag och varans avstående enligt förfoganderättslagen sker emellertid prissättningen enligt särskilda regler.

Lantbruksstyrelsen har föreslagit, att beträffande vårvete skulle med odlarna avslutas särskilda avtal. Dock skulle dessa avtal icke, vad beträffar den förpliktelse staten åtager sig, innefatta mer än skyldighet för staten att inköpa den vårveteskörd, som odlaren hembjode kronan. Då det är angeläget, icke blott att vårveteodlingen ökas utan även att den äger rum på därför lämplig jord och att icke sådan jord användes därtill, som skulle, även i nuvarande tider, lämna betydelsefullare avkastning av annan gröda, anser jag det nödvändigt, att viss kontroll över vårveteodlingen utövas. Jag finner det mycket lämpligt, att vårveteodlarna hos hushållningssällskapen anmäla sin avsikt att besä en viss areal med vårvete samt att denna anmälan granskas på sätt lantbruksstyrelsen föreslagit. Någon fastställelse av lantbruksstyrelsen å formligt avtal torde dock icke behövas, utan synes mig tillräckligt, att

den jordbrukskonsulent eller annan av sällskapet utsedd person eller nämnd, som för hushållningssällskapets räkning verkställt granskningen, lämnar bevis om anmälningens godkännande såväl till anmälaren som till statens livmedelskommission. Endast från odlare, vilka erhållit dylikt godkännande, bör staten för det fastställda minimipriset inköpa deras vårvete. För annat vårvete, som tilläventyrs må hembjudas staten, bör däremot icke betalas högre pris än jag härnedan kommer att föreslå för höstvete. Det är naturligtvis nödvändigt att så betryggande kontrollföreskrifter som möjligt utfärdas för att skydda staten mot obehörigt förfarande härvidlag samt för att hindra att höstvete hembjudes under namn av vårvete.

Vad därefter beträffar storleken av det pris, som bör garanteras för vårvetet, har detsamma av lantbruksstyrelsen föreslagits till minst 8 kronor över havrepriset, dock lägst 28 kronor. I betraktande av att vårvetet är det förnämsta sädesslag, som nu kan ifrågakomma för ökning av brödsädstillgången redan under nästa konsumtionsår, samt till de förut av mig framhållna vanskligheterna vid vårveteodlingen och den stora vikten av att äga rätt stor tillgång på detta spannmålsslag för inblandning i höstvetet vid framställning av mjöl ävensom därtill, att enligt mitt förslag minimipriset bör vara fixt och icke, såsom lantbruksstyrelsen ifrågasatt, kunna flyttas uppåt i relation mot andra sädesslags pris, finner jag mig böra föreslå prisets höjning till 30 kronor för deciton.

För kornet har föreslagits ett pris, som med 5 kronor understiger vårvetets. Även med den omläggning av garantisystemet, som jag ovan förordat ifråga om korn, synes mig denna prisskillnad bliva för knapp, när vårvetets pris höjes till 30 kronor, och böra ökas till 6 kronor. Jag förordar därför, att den förklaring, som må lämnas, måtte innebära, att därest Kungl. Maj:t finner sig böra för tiden efter den 1 september innevarande år åsätta korn maximipris, detta icke kommer att sättas lägre än 24 kronor per deciton för korn av fullgod vara.

Då syftet med sagda förklaring och utfästelse är att åstadkomma ökad odling innevarande år, lär det icke vara behöfligt att redan nu utsträcka desamma utöver nästa konsumtionsår. Därest det befines nödigt att även för våren 1918 uppmuntra kornodlingen samt att garantera särskilt högt minimipris å vårvete, kan ärendet underställas samma års riksdag. I annat fall bör för vårvetet under konsumtionsåret 1918—1919 gälla samma regler som för höstvete.

Då det är angeläget, att vårvetet kommer i marknaden så snart som möjligt under nästinstundande konsumtionsår, bör anledning härtill

ges genom att statens inköpsskyldighet till det nu föreslagna priset av 30 kronor för deciton bestämmes att upphöra den 1 februari 1918. Den föreslagna förklaringen angående maximipris för korn torde däremot böra gälla tiden till den 1 juni 1918.

Då jag nu övergår till att yttra mig angående den egentliga brödsäden, höstvetet och höstrågen, vill jag framhålla, att två mål böra hållas i sikte. Dels bör man söka främja produktionsökning innevarande år genom att göra övergödsling ekonomiskt fördelaktig och dels bör man söka uppmuntra till ökad höstsädsådd instundande sommar, vilken emellertid kan komma först konsumtionsåret 1918—1919 till godo. Det må vara sant, att det nu är alldeles omöjligt att förutse, hurudana förhållandena under sistnämnda konsumtionsår komma att gestalta sig, men då jordbrukarna redan i år måste utså den höstsäd, av vilken skörden då skall tillhandahållas konsumtionen, och det är nödvändigt att söka säkerställa sig även mot fortsatta ogynnsamma eventualiteter, kan frågan därom icke uppskjutas.

Då nu ifrågavarande sädesslag lämna den egentliga huvudmassan av folkets brödsädsnäring, samt deras odling är särskilt kostsam, är det för mig tydligt, att de åtgärder, som böra vidtagas för främjande av sådan odling, måste bli av kraftigt slag. Jag finner mig därför böra biträda förslaget, att minimipris fastställas för desamma. Det kan icke hjälpas, att härigenom staten kan ledas in i affärer av mycket stora dimensioner — risken av att vårt folk icke skall få tillräcklig tillgång på brödföda är för stor för att tillåta tvekan.

Jag får, beträffande dessa sädesslag, åberopa vad jag förut vid behandlingen av frågan om vårvete och korn anfört ifråga om inköpskyldighet för staten beträffande hembjuden vara samt om importmonopol.

Vad prisets storlek vidkommer kan jag icke biträda livsmedelskommissionens förslag att sätta priset lika för bägge höstsädesslagen. Det för rågen föreslagna priset av 25 kronor för deciton synes mig böra vinna godkännande. Detta pris är 1 krona högre än det, vilket jag föreslagit såsom lägsta maximipris för korn. För vete, som ju alltid brukar betinga något högre pris än råg, anser jag däremot lämpligt, att priset höjes till 26 kronor.

För dessa höstsädesslag måste som sagt minimiprisen garanteras även för konsumtionsåret 1918—1919, enär eljest den gröda, som uppkommer av 1917 års sådd, icke skulle bli delaktig därav. För att icke

denna höstsäd må i spekulationssyfte alltför länge undanhållas konsumtionen, bör statens inköpskyldighet ej räcka längre än till den 1 juni 1919.

Ehuru, som ovan nämnts, jag icke anser odlingen av varråg förtjänt av någon starkare uppmuntran, anser jag, att det minimipris, som föreslagits för höstråg, eller 25 kronor för deciton, bör utfästas även för varråg. På grund av svårigheten att i tröskat skick skilja varråg och höstråg torde denna prisgaranti för varråg böra gälla ända till den 1 juni 1919, även om förhållandena vid tiden för vårsådden år 1918 skulle göra en dylik garanti överflödig. Då minimipriset är föreslaget att bli lika för varråg och höstråg, kan någon avsevärd olägenhet ej härav uppstå.

Om än varje beräkning över de kostnader, som ett åtagande i nu av mig föreslagen omfattning kan medföra för staten, är i högsta grad oviss, vill jag ej underlåta att framhålla följande.

Ifall genom de avsedda åtgärderna odlingen år 1917 av vårvete ökas med hälften och sålunda en skörd av omkring 15,000 ton kan beräknas, samt hela denna skörd hembjudes till inköp, skulle kostnaden efter 300 kronor för ton bliva $4\frac{1}{2}$ miljoner kronor. För en lika stor vårveteskörd år 1918 å 260 kronor per ton blir inköpskostnaden 3,900,000 kronor.

Inköpskostnaden skulle vidare bliva för en skörd av höstvetete av 250,000 ton efter 260 kronor för ton 65 miljoner kronor samt för en skörd av höstråg och varråg om tillhoppa 650,000 ton efter 250 kronor per ton $162\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Då utfästelsen avser två skördar av dessa sädesslag, blir beloppet 455 miljoner kronor.

Statens totala inköpsrisk kan alltså anslås till omkring 460 miljoner kronor.

Det är emellertid tydligt, först och främst att icke hela skörden hembjudes staten, utan mycket behålles av odlarna själva till konsumtion och utsäde. Mycket bortgår också vid rensning. Det parti, som staten köper, skall ju staten förövrigt avyttra till konsumtionen. Ifall detta kan ske utan prislörlust, förloras endast ränta, beroende på den tid, som förflutit mellan inköp och försäljning. Genom lämpliga bestämmelser angående tider för leverans och likvid kunna dessa förluster begränsas. Ifall man, för att bilda sig ett begrepp om resultatet, förutsätter, att statens inköp omfattar omkring två tredjedelar av förenämnda belopp eller 300 miljoner kronor samt att en tredjedel av den inköpta varan kan säljas så snart, att någon ränta praktiskt taget ej behöver

beräknas, och att de återstående tredjedelarna behöva lagras, en i fyra och en i åtta månader eller i medeltal i sex månader, blir statens förlust sex månaders ränta på 200 miljoner kronor, som efter 5 procent gör 5 miljoner kronor.

Möjligheten att verkställa försäljningen till inköpspris är emellertid oviss. Härmed torde jag få återropa vad jag förut anfört angående utsikterna för import av billigare utländsk vara och de åtgärder, som i sådant fall kunna ifrågakomma. Prisregleringsåtgärder i konsumtionens intresse är en särskild sak, som ligger på sidan om nu förevarande beräkning.

Till de nu angivna räntekostnaderna komma naturligtvis administrationskostnader.

Till finansierande av denna stora affär kräves tydligtvis ett stort kapital. Till följd av att de inköpta varorna inom kort tid åter säljas, behöver detta kapital dock ej på långt när uppgå till hela inköpskostnaden. Huru stort rörelsekapital, som i verkligheten kommer att behövas, kan nu icke bedömas, liksom ej heller huruvida det kreditivt å 115 miljoner, som Kungl. Maj:t förut föreslagit riksdagen att bevilja, blir härtill tillräckligt. Skulle så ej bliva fallet, lära de behövliga medlen få förskottas, intill dess ärendet lämpligen kan underställas riksdagen.

Då det icke kan tillåtas, att statens utfästelse skall gälla spannmål av vilken vikt, renhetsgrad, friskhet m. m. som helst, bör det föreskrivas, att priset skall gälla endast fullgod vara, d. v. s. vara, som under förhandenvarande förhållanden kan anses såsom marknadsgill. Att i förväg fastslå vissa regler härför, synes varken lämpligt eller möjligt, då ju kvaliteten kan växla mycket på grund av väderleken under olika år.

Jag vill slutligen framhålla, att genom de nu föreslagna åtgärderna möjligheten att genom maximipris i konsumtionens intresse begränsa en prisstegring naturligtvis icke inskränkes i vidare mån, än att maximiprisen icke kunna sättas lägre än de nu angivna minimiprisen.

På grund av vad jag nu anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen att
dels medgiva, att utfästelse meddelas att för statens räkning inköpa ej mindre från de odlare inom landet, vilka, i den ordning Kungl. Maj:t föreskriver, hos vederbörande hushållningssällskap gjort godkänd

anmälan, att de ämna innevarande år odla vårvete, de partier hos dem odlat vårvete, som till staten hembjudas före den 1 februari 1918, till ett pris av 30 kronor för 100 kilogram;

än även eljest från odlare inom landet de hos dem odlade partier vårvete, vårråg, höstvetete och höstråg, vilka till staten hembjudas före den 1 juni 1919, för pris av 26 kronor för vårvete och höstvetete samt 25 kronor för vårråg och höstråg, för 100 kilogram räknat;

allt fullgod vara fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som är närmast vetets eller rågens odlingsort;

dels ock meddela, huruvida från riksdagens sida något är att erinra mot ett förklarande, att, därest för korn finnes böra föreskrivas maximipris, sådant pris icke skall, vad beträffar tiden från den 1 september 1917 intill den 1 juni 1918, sättas till lägre belopp än 24 kronor för 100 kilogram.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställda behagade Hans Maj:st Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skulle avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Julius Söderhjelm.

Bil. A.

Om åtgärder för åstadkommande av ökad tillgång på brödspannmål genom inländsk odling.

Av H. Juhlin-Dannfelt.

Under beteckningen brödspannmål eller brödsäd i den betydelse, ordet har i de remitterade skrivelserna, falla alla slag av stråsåd, vilka ifrågakomma för beredande av bröd och annan mjölmät åt människor, således alla de fyra i vårt land odlade stråsådesslagen vete, råg, korn och havre. Men om dessa ock alla användas för beredande av dylik föda, så hava de dock olika värde för detta ändamål.

Framst står i detta avseende vete genom sin begärlighet till människoföda och genom sin egenskap att lämna en kraftigt uppjäsande deg, varför ock inblandning därav gör bröd av andra sådesslag lättare och hälsosammare. I andra rummet följer i detta avseende råg och därefter korn, under det att havre är minst lämpligt och minst skattat som material för brödberedning, om än omtyckt som gryn och mjöl för matlagning.

De olika sådesslagens värde som brödsäd beror ock på deras olika halt av för människonäring användbara delar. Under det att vete och råg hava så tunt skal, att de med fördel kunna malas till sammalet mjöl, d. v. s. utan avskiljande av skaldelar, utgör den till mjöl användbara kärnan hos korn 88—91 och hos havre endast 70—75 procent av sådeskornen.

Då fråga är om åtgärder för att öka tillgången på brödsäd, bör hänsyn därför tagas till dessa egenskaper jämte de olika sådesslagens olika avkastningsförmåga.

1. *vilka sådesslags odling bör i främsta rummet uppmuntras?*

Bland alla sådesslag giver *höstvete* över allt, där dess odling är lämplig, den högsta skördemängden på viss arealenhet. Det står dock främst bland sådesslagen, om hänsyn tages till förmågan att lämna största mängd människonäring, endast där det kan odlas utan föregående ren träda. Där så ej kan ske och dess skördeavkastning således skall delas på två år, är *höstvete* i avseende på alstrad mängd människonäring pr hektar och år underlägset *vårsäd*.

Detta är fallet med *råg*, även då den följer på föregående gröda utan mellankommande rent träde, ty dess skörd per hektar är i regel lägre än korns och blandsåds, även om endast skalfri kärna räknas.

På grund av vetes och rågs nyss framhållna större värde och begärlighet som brödsäd är dock dessas odling som *höstsäd* avgjort önskvärd i största utsträckning i de delar av landet, där de i regel giva säkra och tillfredsställande skördar, d. v. s. *höstvete* i slättbygderna t. o. m. Mälare-, Hjälmare- och Vänerns-

områdena, och höstråg i hela södra och mellersta Sverige upp till Hälsinglands och Dalarnes mellersta delar.

Norr om dessa sistnämnda trakter bör däremot odling av råg knappt uppmuntras, om fråga är att skaffa största mängd brödsäd, emedan korn, såsom redan nämnts, giver så betydligt större skörd per år och arealenhet räknat, och dessutom inom detta område allmänt användes till bröd.

Vårvete är så fordrande i avseende på klimat och jordmån samt jordens odlingstillstånd, att dess odling ej bör ifrågasättas annat än på särdeles god jord i gynnsamt läge, huvudsakligen i Skåne, Halland och Östergötland, de tre landskap, där dess odling haft mest framgång. Det passar egentligen blott på god kornjord; även under gynnsammaste förhållanden plägar det emellertid lämna betydligt mindre skördemängd än korn men kräver mera utsäde (omkring 250 kilogram per hektar mot 175—200 kilogram). Även om hänsyn toges till kornets större skalhalt och blott skördemängderna av till människoföda användbar skalfri kärna beräknas, är vårvete i regel underlägset korn. Det är därför endast vetets redan påpekade begärlighet och särskilt fördelaktiga egenskaper som brödsäd, som kan göra det lämpligt att söka framkalla en ökad odling av vårvete på korns bekostnad.

Värråg är det minst givande av våra stråsådesslag och så avgjort underlägsen havre, med vilken den närmast tävlar, att intet under nuvarande förhållanden synes böra åtgöras för att öka dess odling.

Av övriga vårsådesslag står *korn* avgjort främst såväl i värde som brödsäd som också i allmänhet i skördemängd. Korn lämnar i medeltal för hela riket och i de flesta delar av landet för sig betraktat större skörd än havre, men överträffas ej sällan något av blandsäd. Om avdrag göres för sådens skalhalt, 9—12 procent hos korn, 25—30 procent hos havre, framstår kornets större produktionsförmåga än mer och korn överträffar då i de flesta fall även blandsäd i skörd av till människoföda duglig kärna. Endast i några få län (Södra Älvsborgs, Skaraborgs, Norra Kalmar) och särdeles på kalkfattig, mager fast jord samt å mossjord plägar havre lämna lika stor eller större skörd av mänsklig näring.

2. *Vilka åtgärder böra ifrågakomma för att i önskvärd riktning påverka odlingen och befordra skördens tillhandahållande?*

I en av de remitterade skrivelserna framhålles som ett medel att befordra odlingen av brödsäd att genom lag stadga skyldighet för varje jordbrukare att odla viss minsta mängd brödsäd, en åtgärd, som också påyrkats i den offentliga pressen.

Detta medel är dock helt visst icke ägnat att leda till det önskade målet. En tvungen odling av vissa växtarter skulle icke framkalla odlarens iver att åstadkomma bästa möjliga resultat, utan helt visst motsatsen, och vid ett sådant allmänt påbuds tillämpning skulle svårligen hänsyn kunna tagas till olika traktens och jordmånens lämplighet för det ena eller det andra sådesslaget.

Lika liten framgång skulle helt visst en annan tvångsåtgärd hava, vartill i Tyskland och Österrike möjlighet beretts genom särskilda lagar, nämligen brukning för statens räkning av sådana jordegendomar, vilkas brukning av enskild innehavare icke synes vara tillfredsställande. Utom de stora praktiska svårigheter, som en sådan åtgärds genomförande skulle medföra, talar mot densamma, att det säkerligen skulle bliva ett allt annat än vinstgivande företag för staten.

De enda åtgärder, som kunna på allvar ifrågasättas i syfte att befordra

odlingen av brödsäd och att bringa skörden därav i marknaden, torde vara fastställelse av maximipris eller minimipris jämte andra prisreglerande åtgärder.

Maximipris, bestämda till belopp, som av producenterna anses otillfredsställande, verka enligt sakens natur och erfarenhetens vittnesbörd så, att de minska hagen att producera varan och att vad av densamma redan är producerat undanhålles marknaden. Den för producenten ogynnsamma prisregleringen synes vara orättvis, då den utgör en dyrtidshjälp åt de mindre bemedlade, vilken borde bekostas av hela samhället och ej blott av producenterna av den med maximipris belagda varan.

Denna kan svårligen framtvingas i marknaden annat än genom statsbeslag å densamma, vilket därför är ett snart sagt nödvändigt komplement till lågt satta maximipris. men en sådan åtgärd är ägnad att ytterligare skärpa olusten för varans produktion.

Om ej maximipris å brödsäd sålunda skola motverka produktionen och varans tillhandahållande, böra de vara så höga, att de giva odlaren utsikt till ersättning för produktionskostnaderna jämte skälig vinst samt fullt motsvara den inkomst, som kan erhållas av jorden genom annan odling. Maximipriset bör tillika ej vara lägre än de pris. vartill säden kan realiseras på annat sätt än genom försäljning, och i motsatt fall bör dess användning för annat ändamål än det önskvärda förbjudas. Det fastställda maximipriset bör vara fastställt för hela konsumtionsåret för att giva jordbrukaren önskvärd säkerhet för hans ekonomiska beräkningar.

Om sålunda från odlarens synpunkt skäliga maximipris synas vara allt för betungande för konsumenterna, får det allmänna träda emellan genom andra åtgärder än nedsättning av maximipriset. så att nödhjälpen bekostas av alla rikets skattdragare och ej verkar hämmande på produktionen.

Så länge tillgången på en oumbärlig vara, såsom brödsäd, understiger den normala förbrukningen, är all utsikt, att maximipriset, om det, såsom nyss anförts, måste anses tillfredsställande, också blir det gällande marknadspriset. Om däremot tillgången på varan avsevärt ökas, vare sig genom större skörd eller genom införsel, får marknadspriset benägenhet att sjunka, och endast om en dylik eventualitet icke synes vara antaglig under konsumtionsåret, kan maximipriset beräknas utöva sin fulla på produktionen upplivande verkan.

Minimipris, bestämt för hela konsumtionsåret, är ägnat att giva producenten en önskvärd säkerhet beträffande produktionens räntabilitet. Om det är satt så högt, att det synes betala produktionskostnaderna och giva skälig vinst, så bör det sporra produktionen; om det också är högre än det pris, vartill varan kan realiseras genom användning för annat ändamål än genom direkt försäljning, så bör man också kunna påräkna, att varan villigt tillhandahålles å den allmänna marknaden.

Verkan av ett minimipris bör vara kraftigast, om staten förbinder sig att med sagda pris betala *allt*, som hembjudes staten, och i samma mån ett sådant åtagande gäller större del av skörden, bör minimipriset komma att inverka på det allmänna marknadspriset. Om tillgången är knapp och staten förbinder sig att inlösa t. ex. hälften av skörden, torde all antaglighet vara, att det minimipris, staten utfäst för den vara, den åtagit sig inlösa, också blir gällande marknadspris för återstoden av samma vara och kvalitet.

Minimipris skulle visserligen kunna förväntas i högre grad än maximipris verka upplivande på produktionen, då det förra ju ej som det senare hindrar en

stegring av marknadspriset. Men om det är nödvändigt att begränsa prisstegringen genom åsättande av även ett maximipris, för att hindra en samhällsskadlig spekulation, så skall ett minimipris, som är lägre än detta maximipris, säkerligen icke hava någon nämnvärd verkan, och så länge brist på varan råder, torde ett fastställt tillfredsställande maximipris enbart verka lika upplivande på produktionen som en vid detsamma fogad garanti för prisets uppnående genom statsinköp eller på annat sätt. Detta gäller dock endast under förutsättning, att säkerhet finnes för, att marknadspriset ej kommer att nedgå.

Så länge brist på ett slag av spannmål råder, torde ett fastställt pris bliva lika verksamt som sporre till odling och utbud, vare sig det är maximipris eller minimipris, om det anses tillfredsställande och säkerhet råder, för att marknadspriset ej kommer att nedgå under maximipriset vare sig genom ökad tillgång eller genom av regeringen vidtagna prisreglerande åtgärder i för odlingen ogynnsam riktning.

I det fall, att sålunda ett visst pris kan antagas få samma verkan, vare sig det fastställs som maximipris eller minimipris, är det förra naturligtvis från det allmännas synpunkt att föredraga, emedan det icke förutsätter statens ekonomiska inblandning i handeln med därmed följande risk och andra olägenheter. Som sådana måste räknas den stora apparat, som måste bliva nödvändig för affärstransaktioner med statens inblandning och för därvid nödig kontroll, vare sig minimipriset garanteras genom statens åtagande att till det fastställda priset inköpa allt av en gröda, som hembjudes, eller viss del av densamma eller genom tillskott av statsmedel för vad som försäljes, om marknadspriset går ned under det garanterade minimipriset.

Huruvida den kostnad, som kan komma att drabba staten genom åtagandet att övertaga säd till ett bestämt minimipris eller genom nödvändigheten att genom dyrtidshjälp lindra verkningarna av ett till samma belopp fastställt, från jordbrukarens synpunkt skäligt maximipris, blir större, torde vara omöjligt att på förhand avgöra och ligger i alla händelser utanför ramen för denna utredning.

Andra prisreglerande åtgärder än fastställande av maximi- eller minimipris äro naturligtvis ägnade att motverka produktionen av brödsäd i samma mån som de anses komma att nedtrycka prisen å densamma, men de kunna vara nödvändiga komplement till prisfastställelserna för att framtvunga spannmålen i marknaden och hindra dess användning till andra ändamål än till direkt människoföda.

Av de synpunkter och därav dragna slutsatser, som här ovan anförts, synes framgå, att de enda åtgärder, som kunna ifrågasättas i syfte att betrygga och öka tillgången på brödsäd under nuvarande kristid, då reglering av prisen å dessa oumbärliga varor synes vara nödvändig för att stävja en samhällsskadlig spekulation och dessa varors undandragande ur marknaden, äro *maximi- eller minimipris, fastställda så höga, att de böra giva odlaren ersättning för produktionskostnaderna jämte under normala förhållanden skälig vinst, samt tillika göra odlingen av brödsäden fördelaktigare än odlingen av andra växtslag.* För att brödsädens användning till andra ändamål än brödföda skall förekommas, fordras tillika, att de fastställda prisen äro så höga, att de fullt motsvara eller överstiga dem, *vartill spannmålen på dessa andra sätt kan realiseras, varvid dock även särskilda åtgärder* — (såsom utfodrings-, mälnings- och bränningsförbud eller reglering av prisen å sådana varor, vid vars framställande spannmål användes) — kunna vara nödvändiga.

Då lantbruket är en näring, som kräver lång tid i förväg vidtagna förberedelser

och som ej kan hastigt omläggas, är tillika av största betydelse, att alla åtgärder av nu antydd art fastställas i god tid och att, såvitt möjligt är, säkerhet lämnas, att de bliva gällande under det konsumtionsår, som följer på den skörd, vars produktion och användning åtgärderna äro avsedda att påverka.

3. *Vilka av de ifrågakommande åtgärderna anses hava företräde beträffande de särskilda slagen av brödsäd och huru böra de tillämpas?*

Av vete och råg kan landets skörd med full visshet antagas under de närmaste åren icke komma att på långt när motsvara den vanliga förbrukningen. Den brist i den inhemska tillgången, som sålunda är att räkna med, synes mig ej heller rimligen kunna väntas bliva fylld genom införsel från utlandet till pris, som kunna understiga de pris, som måste erkännas vara för jordbrukaren lönande.

På grund av ökad efterfrågan samtidigt med genom kriget framkallad minskning i den odlade jordvidden och underlägsenheten av 1916 års världsskörd i jämförelse med medelskörden (9.1 procent underskott under medelskörden 1909—1913 i de länder, varifrån officiella statistiska uppgifter föreligga) är för närvarande världsmarknadens tillgång på vete och råg knapp, vilket i förening med de högt uppdrivna fraktpriisen gör, att prisen å införd spannmål av dessa slag ställer sig betydligt högre än de pris, vartill dessa sädesslag enligt av professor Nils Hansson och mig tidigare gjord utredning även under mindre gynnsamma förhållanden kunna odlas i vårt land (omkring 25 kronor per deciton vete eller råg).

Även om kriget skulle upphöra under innevarande år och god världsskörd skulle erhållas, torde med full visshet kunna antagas, att tillgången av dessa sädeslag å världsmarknaden under innevarande och det närmast följande året bliver knapp och frakterna fortfarande så höga, att det icke är att vänta, att någon införd vara skall kunna säljas här utan förlust till pris, som närma sig nämnda pris, 25 kronor. Detta antagande synes vara ganska väl grundat, även om en större behållning av spannmål under krigsåren skulle hava samlats i Ryssland, ty den allmänna knappheten på världsmarknaden i förening med transportsvårigheter torde säkerligen komma att hålla prisen uppe, och vad Ryssland kan hava att avlåta, torde antagligen i främsta rummet komma dess allierade till godo.

Under sådana förhållanden synes all sannolikhet tala för, att, såsom ovan anförts, ett fastställt, från jordbrukarens synpunkt skäligt och för konsumenten ej oskäligt betungande pris kommer att verka ungefär lika kraftigt normerande på marknadspriset, vare sig det är maximipris eller minimipris, under förutsättning att staten icke nedtrycker priset genom försäljning av införd vara till underpris.

Då en utfästelse av minimipris komme att ådraga staten risk samt föranleda andra olägenheter, synes företräde avgjort böra givas åt fastställande av ett för jordbrukaren skäligt maximipris, räknat för ett år från hösten 1917.

För att även under nu alltmer försämrade produktionsförhållanden giva producenterna skälig vinst och uppmuntran till ökade ansträngningar att stegra brödsädesproduktionen, samt för att undanröja lockelsen att använda brödsäden till annat ändamål än till människoföda, torde ett blivande maximipris å vete och råg böra sättas något högre än det produktionspris av omkring 25 kronor, som av professor Hansson och mig beräknats som för närvarande tillfredsställande även för dem, som arbeta under mindre gynnsamma förhållanden. Som lämpligt och till produktion uppmuntrande maximipris å vete och råg torde 26 å 27 kronor kunna anses.

Skulle mot all antaglighet marknadspriset under nämnda tid komma att

sjunka under det fastställda maximipriset, utan att det föranledes genom statsimport och försäljning till underpris, så torde skillnaden i alla händelser bliva så ringa, att jordbruket väl kan bära den följden av kristiden, om det under den föregående tiden haft tillfälle att sälja sina produkter till gynnsamma pris.

Om ock sålunda en utfästelse för staten att till visst minimipris inköpa råg eller vete icke i allmänhet synes vara att förorda, så synes dock farhågan, att innevarande års veteskörd blir mindre än vanligt, samt vetemjöls ovan påpekade särskilt stora värde för brödbakning och för att höja andra mjölsorters bakningsduglighet, kunna giva anledning att om möjligt framlocka en ökning av vetetillgången genom åtagande för staten, såsom kungl. lantbruksstyrelsen föreslagit, att till visst högt pris inlösa under året skördat *vårvete*.

Den risk, som staten påtager sig genom den föreslagna överenskommelsen, synes ej heller vara avskräckande, då vårveteodlingen på grund av sin kända osäkerhet icke torde komma att få någon större anslutning och en eventuell förlust genom minimiprisets högre läge än marknadspriset genom fastställande av lämpliga maximipris ä vete och korn kan hållas inom måttliga gränser.

Det av lantbruksstyrelsen föreslagna minimipriset av 5 kronor över priset på korn och lägst 28 kronor per deciton, är icke mer än tillräckligt för att göra vårveteodlingen ekonomiskt likställd med kornodlingen, om man utgår från senare årens vårvete- och kornskördar per hektar.

För att vete- och rågskördarna skola komma i marknaden och så fullständigt som möjligt komma till användning till människoföda, måste uppenbarligen gällande förbud mot dessa sädeslags användning till utfodring bibehållas gällande.

Beträffande *korn* kan säkerheten, att marknadspriset ej kommer att nedgå under ett fastställt maximipris, kanske synas mindre än beträffande råg och vete. emedan en rik skörd av detta sädeslag ju kan komma att närma sig eller överstiga den inhemska efterfrågan. Från denna synpunkt skulle fastställande av ett tillfredsställande minimipris visserligen antagas säkrare än samma belopp som maximipris verka befordrande på odlingen av detta sädeslag, och kungl. lantbruksstyrelsens förslag, att staten skulle förbinda sig att till visst minimipris inköpa minst hälften av det korn, som odlare skördat å egen jord, under förutsättning att det vore till förmalning lämpligt, kan på grund därav synas vara ändamålsenligt. Skulle en sådan bestämmelse bliva fastställd, bör uttryckligen sägas, att det även gäller korn, som uttages ur blandsäd, då denna ju ofta giver större skörd än rent korn och genom odling av blandsäd även en ökad skörd av de i näringsvärde än högre ärtorna kan framkallas.

Då emellertid rikets kornskörd redan under vanliga förhållanden är högst betydlig, den har vissa år närmast sig 400,000 ton och den kan ju genom ett utlovat högt pris komma att ökas än mer, vartill kommer det korn, som kan uttagas ur blandsäden, synes en utfästelse av garanterat minimipris komma att medföra så omfattande, hinderliga och dyrbara anordningar för affärsuppörelser och kontroll, att förslaget härom väl kan framkalla tvekan.

Det är då säkerligen lämpligare att fastställa ett så högt maximipris, att detsamma blir lika uppmuntrande till produktion och utbud, och detta synes då på goda skäl kunna sättas i det förhållande till blivande maximipris å vete och råg, som kornets näringsvärde betingar, eller omkring 5 procent under vetets pris.

Troligen skulle redan ett fastställande av maximipris med nu föreslagna be-

loppet, 3 kronor överstigande priset å havre och icke lägre än 23 kronor, verka lockande att odla korn i stället för havre, då kornskördarna, såsom redan nämnts, i regel, med undantag av vissa trakter, och särskilt på myrjord och mager sandjord, äro avsevärt högre än havre och ungefär lika höga som skördarna av blandsäd.

Mot det föreslagna minimiprisets belopp är för övrigt intet att invända, då det står i någorlunda rätt förhållande till det förut förordade priset av ungefär 25 kronor för vete och råg och sålunda någorlunda motsvarar dess relativa värde som brödsäd. Att kornpriset är högt torde icke göra någon skada, då de industrier, som använda korn som råvara (mälterier, bryggerier och brännerier), väl kunna betala det, och det är önskvärt, att kornet i nuvarande tid av brist mer kommer till användning till människoföda än till utfodring.

Även om ett så högt maximipris åsättes kornet som 3 kronor över havrens pris och lägst 23 kronor, vilket jag sålunda anser vara lämpligt, eller förslaget om samma minimipris blir fastställt, så är därmed icke säkerhet vunnin, att skörden till önskvärd utsträckning kommer i marknaden och blir tillgänglig till människoföda. Därför fordras, att antingen annan användning av korn än till brödsäd inskränkes genom laga förbud, vilket beträffande utfodring svårligen torde kunna ske, eller ock prisen på sådana varor, för vars produktion kornet användes — i främsta rummet fläsk —, regleras så, att denna produktion icke kan betala ett så högt pris, som det fastställda minimi- eller maximipriset.

Beträffande alla ifrågakommande hit hörande bestämmelser rörande maximi- eller minimipris är slutligen på det högsta önskvärt, att de bestämmas och kungöras i god tid och att så vitt möjligt säkerhet lämnas, att de icke genom statens åtgärder rubbas under det efter skörden följande konsumtionsåret. För vårsäden böra bestämmelserna utfärdas så fort som möjligt, och senast den 20 mars, så att jordbrukaren i tid — åtminstone omedelbart sedan arrendetillträdanen skett — kan bestämma vad han skall odla och anskaffa därför nödigt utsäde och konstgödsel, fördela kreatursgödseln på lämpligt sätt samt i tid vidtaga efter den blivande grödans art lämplig bearbetning av jorden.

För höstsäden äro prisbestämmelserna lika brådskande, om prissättningen skall inverka uppmuntrande att genom övergödsling öka den nu sådda höstsädens avkastning; om åter hänsyn skall tagas endast till den höstsäd, som sås under innevarande år, är prisbestämmandet ju ej så brådskande, men om inga särskilda hinder möta för deras fastställande samtidigt som rörande vårsäden, vore det önskvärt, då det gäve jordbrukaren möjlighet att för hela året bestämma valet av gröda för varje fält samt i god tid planera för höstsädens odling, men senast till början av juni, så att tillfälle bereddcs för lantmannen att planera för uppbyggnad av vallar för höstsädd.

Stockholm den 27 februari 1917.

Bil. B.**Utdrag av:****De nuvarande relativa produktionsprisen å de för folknäringsen viktigaste lantmannaalstren samt realisationsprisens inverkan på omfattningen av sagda produktion.**

Av H. Juhlin-Dannfelt och Nils Hansson.

Under framhållande av att det vid statens livsmedelskommissions arbeten visat sig vara förenat med stora olägenheter att sakna en plan över det ekonomiska sammanhanget mellan lantmannanäringsens olika grenar samt dessas beroende av och inverkan på varandra erhöilo undertecknade den 11 sistlidna december i uppdrag att verkställa utredning angående:

1. De nuvarande relativa produktionskostnaderna för de lantbrukets produkter, som äro av största vikt för vårt folks näring.
2. Vilken inverkan som höjning eller sänkning av särskilda produkters realisationspris kan väntas hava på produktionen av andra förnödenheter.
3. Om några särskilda åtgärder kunna väntas åstadkomma en efter behovet avpassad ändring i lantbrukets produktion.

Med anledning av detta uppdrag har undertecknad Juhlin-Dannfelt med hjälp av tillgängliga uppgifter sökt att i bilaga I¹⁾ beräkna de olika lantmannaprodukternas relativa produktionspris under nu rådande förhållanden — — —.

För övrigt få vi med anledning av det oss lämnade uppdraget anföra följande:

Förhållandet mellan de pris, som lantbrukets olika produkter betinga, är naturligtvis ägnat att inverka på näringens produktionsriktning, i det att lantmannen söker att övertvägande utveckla de grenar av sin hushållning, som synas mer lönande, på de mindre inkomstbringandes bekostnad. Av åtskilliga skäl, såväl för att så vitt möjligt vidmakthålla ett för lantbrukets sunda utveckling gynnsamt förhållande mellan dess olika grenar, som för att säkerställa tillgången på för landet viktiga förnödenheter, kan redan under normala tidsförhållanden det vara behövt att genom prisreglerande åtgärder förekomma en ogynnsam förskjutning i lantbrukets produktiva verksamhet; så sker t. ex. genom åsättande av införseltullar.

I än högre grad blir ett sådant ingripande nödvändigt under förhållanden sådana som de nuvarande, då hinder uppstår för tillförseln av de viktigaste nöd-

¹⁾ Utdrag härav återgives i bil. C.

vändighetsvaror, som lantbruket alstrat, och det sålunda måste sörjas för, att det förefintliga behovet av alla dessa varor, så vitt möjligt är, fylles genom inländsk produktion. Härvid är emellertid av största vikt, att de prisreglerande åtgärderna noggrant avvägas, så att ej lockelse må uppstå för lantbrukaren att företrädesvis slå sig på produktionen av en förnödenhet med åsidosättande av en annan lika oumbärlig och för att en för näringens utveckling skadlig osäkerhet i produktionsvillkoren ej må framkallas.

Vid ett sådant avvägande av de prisreglerande åtgärderna bör hänsyn tagas till de olika förnödenheternas produktionskostnader, och det är därför önskvärt, att dessa så noga som möjligt äro kända.

En beräkning av dessa kostnader är emellertid inom lantbruket förbunden med synnerligen stor osäkerhet, emedan man därvid måste räkna med så många växlande och i hög grad ovissa, medverkande faktorer. Det bör därför från början framhållas, att de produktionskostnadsberäkningar, vi efter anmodan utfört, icke göra anspråk på att hava givit några absoluta värden utan endast att vara giltiga som för jämförelse avsedda medeltal och blott under de förutsättningar, på vilka de äro byggda. Därtill kommer, att den stora skiljaktigheten såväl i olika jordbrukares ekonomiska förmåga som i de yttre produktionsvillkoren, sasom jordens och klimatets mer eller mindre gynnsamma beskaffenhet, egendomens och dess ägares läge samt samfärdsmedlens olika utveckling, gör en stor försiktighet i beräkningarna nödvändig, så att de ej leda till värden, som väl kunna vara antagliga för dem, som arbeta under jämförelsevis gynnsamma förhållanden, men, om de skulle läggas till grund för prisreglerande åtgärder, skulld leda till alltför betungande villkor för andra, vilka arbeta under sämre produktionsförhållanden.

En svårighet vid beräkningar av nu ifrågakommande art är, att atskilliga av de använda produktionsmedlen icke hava något bestämt penningvärde utan ett sådant måste genom uppskattning åsättas dem. Detta gäller om det vid eget jordbruk alstrade och använda strå- och saftfodret samt gödseln. Deras produktionskostnad kan härvid svärigen användas, emedan kostnaderna vid deras frambringande skola fördelas på flera produkter, av vilka några av de nu ifrågakommande — halm och gödsel — hava karaktären av avfall, samt i alla händelser ett på produktionskostnaden grundat värde blir synnerligen växlande efter en mängd omständigheter, som icke stå i något förhållande till deras värde som produktionsmedel. Skördemängden inverkar så, att ju större den är dess mindre blir produktionspriset på enheten av produkten, ja, en värdesättning efter produktionskostnaden skulle i viss mån kunna föra till ett högre pris, ju sämre varan vore, i det att ogynnsamma bärningsförhållanden öka fodrets produktionskostnader men sänka dess produktiva värde, och en svag utfodring utövar motsvarande verkan på förhållandet mellan kreatursgödselns värde och produktionskostnad, beräknad av skillnaden mellan kreaturskontots inkomst- och omkostnadssida, i det att vid en svag utfodring en stor underbalans på kreatursräkningen behöver fyllas genom ett högre värde på gödseln, under det att denna vid en intensiv och lönande ladugårdsskötsel vid på detta sätt ordnad bokföring icke kommer att få något värde.

Ej heller är det lämpligt att uppskatta fodret och gödseln direkt efter värdet av de produkter, som med dem kunna framställas. Detta värde växlar nämligen i hög grad efter de kreatur, den jordmån eller de växtslag, genom vilka de tillgodos göras, samt åtskilliga andra på utbytet inverkan omständigheter. Det lämpligaste

sättet att uppskatta ifrågavarande produktionsmedel synes vara att åsätta dem samma värde som den mängd av sådana i handeln gående förnödenheter, som de kunna ersätta, således värdesätta fodervaror efter i näringsverkan motsvarande mängd av köpfoder och kreatursgödsel efter i verkan likvärdig mängd konstgödsels pris. Även en sådan värdesättning efter ersättningsvärdet är behäftad med osäkerhet, då även det härvid som måttstock använda relativa verkningsvärdet kan växla rätt mycket, men denna växling blir dock mindre, emedan inverkan omständigheter, såsom kreaturs förmåga att tillgodogöra foder samt jordmån och klimat, i stort sett inverka på samma sätt på tillgodogörandet av kraft- och grovfoder, liksom av naturlig och konstgödsel. I alla händelser synes detta vara det uppskattningssätt, som är minst behäftat med fel beroende på för värdet främmande omständigheter.

De pris- och kostnadssiffror, som enligt vad nu ovan anförts blivit använda i de här gjorda beräkningarna eller vartill dessa lett, äro i allmänhet avsevärt högre än vanligen använda bokföringsvärden och även i jämförelse med de värden, som erhållits vid flertalet tidigare gjorda uppskattningar eller sammanställningar av räkenskapsresultat.

Bokföringsprisen pläga emellertid i allmänhet bibehållas år för år oberoende av motsvarande köpvarors tillfälliga växlingar, och vara satta så låga, att varan i fråga säkert skall kunna realiserats till bokvärdet i den egna hushållningen. De flesta räntabilitetsberäkningar, som utföras, äro också grundade på dylika vanliga bokvärden, under det att här gäller beräkningar på grund av nuvarande högt uppdrivna värden å arbets- och allmänna kostnader, kraftfoder och konstgödsel, samt grovfodrets och kreatursgödsels därpå grundade ersättningsvärden, vilka måst användas för att nå önskvärd följdriktighet i beräkningarna samt på samma grunder beräknade produktionspris, — ett villkor för att jämförelsen mellan dessa skall vara rättvis.

Beräkningarna hava ju ej heller, såsom redan anförts, gjorts för att fastställa absoluta produktionspris utan för att finna värden, som skola med varandra jämföras till ledning för bedömning av den relativa räntabiliteten av lantbrukens olika grenar. De äro grundade på nu rådande undantagsförhållanden, vilka man väl får antaga skola i väsentlig mån ändras med kristidens slut, samt göra anspråk på att motsvara endast nuvarande prisläge.

De äro vidare beräknade för redan i gång varande lantbruk och således har ej beräknats någon konjunkturvinst å fastighetsvärdet eller inventarieuppsättningen, vilkens senare värde beräknats höjt endast i mån av den normala nyanskaffningens högre pris.

I de följande beräkningarna är i intet fall någon företagarevinst särskilt beräknad, utan denna anses framkomma endast genom det överskott, som realisationspriset i vissa fall lämnar över vid lantbruket alstrade varors produktionsvärde.

Åkerbrukets produktion.

Produktionskostnadsberäkningar för åkerbruket är den vanskligaste delen av nu föreliggande uppgift. Prissättningen å alla här inverkan faktorer, undantagandes konstgödsel och i viss mån arbete, beror nämligen i väsentlig mån på

uppskattning och den grad, vari de i beräkningen ingående produktionsmedlen komma till användning, är högst växlande efter jordens art, lantbrukets ståndpunkt och intensitet samt väderlekens inverkan på bearbetningen och skördemängden, vilket senare icke heller står i något bestämt eller med någorlunda säkerhet beräknligt förhållande till använda produktionskostnader. Slutligen kommer härtill, att en statistisk grundval finnes endast för beräkning av medelskördarna i landets olika delar, men alldeles saknas för så gott som alla kostnader.

I detta sistnämnda hänseende har man hittills i allmänhet fått nöja sig med uppskattningsvis gjorda kostnadsberäkningar, och om än på senare tider räntabilitetsberäkningar på grund av rationellt utförda bokslut börjat offentliggöras, så innehålla de häröver tillgängliga meddelandena dock blott så summariska sifferuppgifter, att nödvändig jämkning av åtskilliga grundläggande tal till nu gällande prisläge icke kan utföras i enskildheter. Ett undantag i detta avseende bilda de beräkningar av produktionskostnaden av alla viktigare slag av grödor, grundade på medeltal för åren 1906--1910 från Bjärka-Säby i Östergötland, vilka återfinnas som bilaga till herr G. Sederholms föredrag vid lantbruksveckan i Stockholm 1912. Om några synpunkter rörande vår ladugårdsskötsels ekonomi. Dessa uppgifter hava därför tagits till utgångspunkt för nedan följande beräkningar av produktionskostnader för åkerns gröda. Då Bjärka-Säby gods emellertid kan anses representativt endast för ett högt stående jordbruk i mellersta Sverige, där t. ex. träda för höstsåden kan undvaras, har därjämte motsvarande beräkningar utförts dels för ett mindre högt stående jordbruk med trädesbehandling i mellersta Sverige och dels för ett intensivt jordbruk i Skåne.

De på grund av dessa nämnda uppgifter utförda beräkningarna kunna, såsom redan framhållits, ej leda till ens som medeltal allmängiltiga produktionspris för åkerns olika produkter, och sådana hava därför ej heller här beräknats. Däremot torde de kunna lämna upplysning om produktionskostnaderna under olika förhållanden för arealenhet räknat, varav sedan beräknats vilket produktionspriset blir vid olika skördemängder. Av de kostnadssiffror, som framgått av dessa beräkningar, hava de understrukits, vilka hänföra sig till en skördemängd, som kan anses medelmåttig under de antagna produktionsförhållandena.

Den stegring i produktionskostnad, som tidsförhållandena medfört, har bland sädesslagen i främsta rummet drabbat höstsäd, så att den skillnad i detta avseende mellan höst- och vårsädesslagen, som redan förut var vanlig, ytterligare ökats. Stegringen i produktionskostnad, såsom den här beräknats, synes nämligen i allmänhet hava överstigit den samtida ökningen i höstsädens marknadspris, så som de för närvarande reglerats genom maximiprisen. Vi de medelskördar av höstsäd, som kunna påräknas inom varje landsdel och för viss åkerbrukets intensitetsgrad, som där förekommer, ligger enligt här gjorda beräkningar produktionskostnaden så högt, att de föga understiga eller till och med överstiga de gällande marknadsprisen. Detta gäller mindre veteodlingen, där denna giver höga skördar och kan ske utan föregående träde, men desto mer höstsädesodlingen i mellersta Sverige, där skördarna äro jämförelsevis lägre och rent trädesbruk snart sagt en förutsättning för erhållande av en tillfredsställande höstsädeskörd samt i allmänhet råg, som i medeltal lämnar mindre och mindre värdefull skörd än vete. Höstsädesodlingen, som troligen i allmänhet giver mindre ren vinst än man på grund av brödsädens högre pris och i saknad av en rätt avvägd bokföring vanligen antager, blir säkerligen

med nuvarande odlingskostnader och gällande maximipris föga lönande eller på många ställen förlustbringande, ett förhållande, som ej lockar till ökad höstsädesodling.

För vårsädesodlingens räntabilitet ställa sig förhållandena väsentligt gynnsammare till följd av den betydligt mindre gödslingskostnaden och, särskilt i jämförelse med vete, högre värde på halmskörden. Särdeles gäller detta korn och blandsäd, som giva större och värdefullare kärnskörd än havre, men även för det sistnämnda sädeslaget på torv och mulljord och annan jord, där större skörd i regel kan väntas. Det gynnsamma resultatet beror till väsentlig del på det höga priset på halmen, vilket dock är lågt beräknat i förhållande till de höga priserna på köpfoder och kreatursskötselns produkter.

Däremot gäller icke detta om vårvete och vörråg. Vårvetet fordrar fullt lika höga omkostnader som korn och lämnar tillfredsställande skörd endast på den bästa jord i bästa läge och hög kultur, d. v. s. på jord, för vilken högsta jordränta måste beräknas, men skörden är mindre säker och i medeltal avsevärt lägre än av korn. För de län, där vårvete odlas med största framgång, nämligen för Malmöhus och Hallands län, har detta sädeslag i medeltal för åren 1913—1915 lämnat 16.7, respektive 14 procent lägre skörd än korn. Då därtill kommer, att korn nöjer sig med mindre god jord och lämnar värdefullare halm än vårvete, ställer sig vårveteodlingen vid nuvarande prisläge även under gynnsamma förhållanden mindre fördelaktig än kornodlingen. Vörråg, som odlas huvudsakligen på mager jord, där den närmast tävlar med havre, har i medeltal för nämnda år i de två län, där den odlas mest, i Kronobergs och Kristianstads län, lämnat 10, respektive 23 procent mindre skörd än havre, och torde även, där den går som bäst, vara den senare underlägsen i den vinst, dess odling lämnar.

Höddling på vallar hör trots de låga odlingskostnaderna till de minst räntabla delarna av åkerbruket, åtminstone i de delar av landet, där den har att tävla med stora skördar av andra värdefullare grödor. I här gjorda kostnadsberäkningar har också produktionskostnaden vid de skördemängder, som i de olika landsdelarna kunna i medeltal påräknas, blivit så pass hög, att den ungefär motsvarar eller något överstiger det pris, vartill hö på grund av sitt fodervärde upptagits i produktionskostnadsberäkningarna för husdjursskötselns alster. Härvid bör dock beaktas, att vallarna alltid lämna en andra skörd, vilken vanligen tillgodogöres som bete och icke kunnat upptagas i den gjorda beräkningen.

Antaglig inverkan av vissa produkters realisationspris på produktionen av andra förnödenheter.

Av produktionskostnadsberäkningarna har framgått, att den inträffade ökningen i priset på alla vid lantushållningen ingående produktionsfaktorer, särskilt å arbete och gödsel, hårt träffat i synnerhet odlingarna av höstsäd, så att dennas produktionspris vid medelskörd endast under gynnsamma produktionsförhållanden understiger nu gällande maximipris så mycket, att någon avsevärd vinst uppstår. Under mindre gynnsamma förhållanden, såsom å mellersta Sveriges styva, mycket arbete fordrande lera, där icke synnerligt höga skördar äro vanliga, lämnar höstsäden och i synnerhet rågen nog litet eller intet överskott över produktionskostnaden. För

odlingen av vårsäd äro däremot förhållandena så mycket gynnsammare, att det synes ganska naturligt, om en viss benägenhet finnes att utvidga densamma på höstsädesodlingens bekostnad.

Nu är visserligen förhållandet, att den tröghet mot hastiga och mer omfattande förskjutningar i verksamhetens riktning, som utmärker lantbruket i dess helhet vid jämförelse med annan förvärvsverksamhet, i synnerhet gör sig gällande vid åkerbruket. Så genomföras större förändringar i den omfattning, vari de olika grödorna odlas, vanligen först så småningom, och den sporre härtill, som ligger i förändrade prislägen och avsättningsmöjligheter, motväges ofta därav, att rubbningar i växtföljden lätt vålla olägenheter, helst som denna och valet av växtarter ofta äro i hög grad beroende av jordmånen och de på en viss ort rådande klimatförhållanden. Det kan dock icke nekas, att ju högre jordbruket står, desto lättare genomföras dylika förskjutningar i de olika grödornas utrymme på åkern, och det lider intet tvivel, att förändring i de olika grödornas räntabilitet i stora delar av landet tämligen snabbt medföra en dylik ändring.

Så är det ganska visst, att pris, som lova god behållning å höstsädesodling, ökar benägenheten att utom å den vanliga platsen efter träda eller grönfoder jämväl odla dessa säden å delar av den omplöjda vallen. Detta brukningssätt, som redan vunnit stor utbredning i södra och vissa delar av mellersta Sverige, kan alltså genom gynnsammare prisförskjutningar ytterligare utbredas, liksom man, om förskjutningarna gå i för höstsädesodlingen ogynnsam riktning, måste räkna med minskning på denna punkt. I stora delar av landet, där platsen efter ren träda eller grönfoder anses särdeles fördelaktig för korn, måste man också räkna med att denna odling av korn i stället för höstsäd ökas, om kornet står högt i pris i förhållande till höstsäden.

Enligt de utförda produktionsberäkningarna synes det antagligt, att under nu rådande förhållanden först ett pris av omkring 25 kronor per 100 kilogram gör höstsädesodlingen säkert lönande, även där odlingsförhållandena äro mindre gynnsamma. Det bör också framhållas som mycket antagligt, att betingelserna för en mera lönande odling av höstsäd skulle uppmuntra till ökad användning av konstgödsel, varigenom säkrare och större skördar skulle erhållas.

Däremot är det mindre antagligt, att en dylik prisförhöjning å brödsäden skulle kunna i större grad bidra till ökad odling av vårvete och vårråg, vilka sädens odling är mera lokalt begränsad och ger avsevärt lägre medelskörd än t. ex. korn. Då även detta, enbart eller i blandning med brödsäd, kan användas till människoföda, torde det för stora delar av landet vara viktigare att sträva efter att vidga detta senare sädesslags odlingsareal. Även härvid kan givetvis ett pris, som gör odlingen väl lönande, tilläggas gynnsam verkan.

Potatisodlingen, vilken per ytenhet ger ungefär dubbla näringsvärdet mot korn och brödsäd, kan (åtminstone i södra delarna av landet) i någon mån påverkas av prisreglerande åtgärder. Då en del av potatisen avsättes genom svinen, har priset på fläsk härvid alltid något inflytande, och detta stiger betydligt, då tillförseln av majs inskränkes. Även priset på potatisstärkelse inverkar på potatisodlingen, och naturligtvis är denna i bränneridistriktet i hög grad beroende av prisen på dessas produkter.

Tillfredsställande pris på mjölk och mejeriprodukter kunna säkerligen anses verka sporrande på rotfruktsodlingens utveckling. Både denna och potatisodlingen

motverkas dock nu av de höga arbetspriserna och här och var jämväl av bristande tillgång på det för deras utbredda odling ökade behovet av mänsklig arbetskraft.

I övrigt må i detta sammanhang framhållas, att lägre pris på konstgödsel kan beräknas framkalla rikligare användning av denna och därmed en större produktion både av brödsäd och övriga gröder. Det kan dock antagas, att en prisreglering på denna punkt har större inverkan på vårsädes- och rotfruktsskördarna än på höstsäden.

Bil. C.

Utdrag ur professor H. Juhlin-Dannfelts produktionskostnadsberäkningar.

Skörd pr hektar kg.	Bjärka-Säby, medeltal 1906—1910 kr.	Medeltal av några skånska gårdar kr.	Mindre intensivt jordbruk i mellersta Sverige kr.	Skörd pr hektar kg.	Bjärka-Säby, medeltal 1906—1910 kr.	Medeltal av några skånska gårdar kr.	Mindre intensivt jordbruk i mellersta Sverige kr.
Höstvete.							
1,800	26	34	27	4,000	6.7	7.1	6.1
2,000	23	31	25	4,500	6.1	6.4	5.5
2,200	21	28	23	5,000	5.5	5.9	5.—
2,500	19	25	20	5,500	5.1	5.4	4.6
2,800	17	22	19				
3,000	16	21	17				
Höstråg.							
1,800	25	34	27	40,000	1.51	—	1.57
2,000	23	30	25	50,000	1.23	—	1.23
2,200	21	28	22	60,000	1.04	—	1.09
2,500	18	24	20	80,000	0.81	—	0.54
2,800	16	22	18				
3,000	15	20	17				
Vårsäd.							
1,600	15	22	16	40,000	1.72	2.29	—
2,000	12	17	13	50,000	1.40	1.86	—
2,500	9	13	10	60,000	1.19	1.59	—
3,000	7	11	8	80,000	0.92	1.21	—
Vallhö.							
3,000	8.7	9.3	7.8	10,000	4.82	(8.21)	5.01
3,500	7.6	8.1	6.8	15,000	3.45	(5.71)	4.57
				20,000	2.76	(4.46)	2.86

Anm. De understrukna siffrorna utgöra beräknat produktionspris vid antaglig medelskörd. Produktionsprisen å potatis vid de skånska gårdarna uppgivas vara mycket osäkra och sannolikt abnormt höga.

Bil. D.

Näringsvärdet hos 1915 års skörd (av professor Nils Hansson).

Växtslag	Sveriges skörd år 1915 Mill. kg.	Areal för odling		Avkastning pr har			Relativ avkastning Korn: 100		
		Har	% av all åkerareal	Foderenheter	Mill. kalorier	Äggvita kg.	Foderenheter	Kalorier	Äggvita
<i>Brödsäd.</i>									
Höstvete	238.5	113,480	3.06	2,102	6,551	195	118	122	168
Vårvete	11.1	7,680	0.21	1,445	4,505	134	81	84	116
Höstråg	574.8	379,810	10.25	1,513	4,722	138	85	88	119
Vårråg	12.8	10,850	0.29	1,180	3,677	107	66	68	92
Summa eller medeltal	837.2	—	13.81	1,636	5,102	150	92	95	129
<i>Vårstråsäd.</i>									
Korn	310.3	174,250	4.70	1,781	5,364	116	100	100	100
Havre	1,325.4	797,450	21.53	1,385	4,346	128	78	81	110
Blandsäd	363.3	184,060	4.97	1,795	5,463	146	101	102	126
Summa eller medeltal	1,999.0	—	31.20	1,510	4,678	129	85	87	111
<i>Trindsäd.</i>									
Ärter	31.3	21,910	0.59	1,429	4,135	246	80	77	212
Bönor	4.0	2,390	0.06	1,674	4,812	323	94	90	278
Vicker	11.0	7,900	0.21	1,392	4,127	278	78	77	240
Summa eller medeltal	46.3	—	0.86	1,433	4,183	260	81	78	224
<i>Potatis</i>	2,144.8	154,680	4.18	3,467	10,968	55	195	204	47
<i>Rotfrukter.</i>									
Sockerbetor	776.6	31,780	0.86	5,431	15,493 ¹	122	305	289 ¹	105
Foderrotfrukter	2,738.4	74,990	2.02	3,651	11,247	146	205	210	126
Summa eller medeltal	3,515.0	—	2.88	4,181	13,479	139	235	251	120
<i>Hö.</i>									
Hö från odlad jord...	3,346.7	1,204,360	32.52	1,112	3,326	117	62	62	101
» » nat. äng ...	1,650.0	1,237,410	—	534	1,596	56	30	30	48
Summa eller medeltal	4,997.0	—	—	819	2,450	86	46	46	74
<i>Halm.</i>									
Halm av höstsäd ...	1,295.6	511,820	—	506	1,557	13	28	29	11
» » vårstråsäd...	2,801.3	1,155,760	—	606	1,828	24	34	34	21
» » baljväxter..	64.6	32,200	—	575	1,702	68	32	32	59
Summa eller medeltal	4,161.5	—	—	575	1,744	22	32	33	19

¹ Siffrorna ange endast det i betorna ingående sockrets näringsvärde.